

Yhteiskuntapoliittinen yksikkö/Kllokoqi-Bublaku Egezona

27.3.2020

Sosiaali- ja terveysministeriö

kirjaamo@stm.fi

VN/839/2019 ja STM79:00/2019

LAUSUNTO LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI EDUSKUNNALLE LAIKSI SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON ASIAKASMAKSUISTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA

Palvelualojen ammattiliitto PAM ry (jatkossa PAM) ottaa kantaa em. luonnokseen hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta.

LAUSUNNON KESKEINEN SISÄLTÖ

- **Terveyspalvelujen maksuttomuutta tulee laajentaa myös muuhun kuin ennaltaehkäisevään toimintaan**
- **Asiakasmaksujen maksukatot tulee yhdistää yhdeksi maksukatoksi**
- **Vastuu asiakasmaksujen kohtuullistamisesta tulee olla kunnilla – kuntien tulee varmistaa asiakkaiden maksukyky**

Yleisesti

Hallituksen luonnosesityksen tavoitteena on poistaa hoidon esteitä ja parantaa terveyspalveluiden saatavuutta sekä lisätä terveyden tasa-arvoa. Luonnos hallituksen esitykseksi pitää sisällään paljon muutoksia, joilla parannetaan monien ihmisten tilannetta.

PAM pitää erittäin hyvänä asiana, että hallituksen luonnosesityksessä esitetään maksuttomien terveyspalveluiden lisäämistä, maksukaton laajentamista, pitkäaikaisten asumispalvelujen maksujen säätämisestä lailla, maksutaulukon säätämisestä kotona annettaville palveluille sekä maksujen huojentamisen vahvistamista.

Terveyspalvelujen maksuttomuutta tulee laajentaa myös muuhun kuin ennaltaehkäisevään toimintaan

Esityksessä ehdotetaan, että terveyspalvelujen maksuttomuutta laajennetaan koskemaan hoitajavastaanottoja, perusterveydenhuollon mielenterveystyötä, poliklinikan antamaa tutkimusta ja hoitoa alaikäisille jättäen ulkopuolelle lääkärivastaanotot. Ehdotus varmasti parantaisi sekä yksilön että perheiden taloudellista asemaa, mutta edelleen pienituloisille jäisi maksettavaksi lääkärivastaanotoista syntyneet maksut.

PAM esittääkin, että perusterveydenhuollon hoitajavastaanottojen lisäksi myös lääkäripalvelut säädetään maksuttomiksi, sillä terveyskeskuslääkärikäyntien maksujen perinnästä aiheutuu enemmän hallinnollisia kuluja kuin mikä on asiakasmaksuista saatava rahoitusosuus. Tämän on vahvistanut myös Helsingin kaupungin terveyslautakunta, joka on päättänyt luopua terveyskeskusmaksujen perinnästä vuodesta 2013 alkaen. Helsingin terveyslautakunta on todennut päätöksessään, että maksujen perimisestä aiheutuu sekä suoria hallintokuluja

Yhteiskuntapoliittinen yksikkö/Kllokoqi-Bublaku Egezona

27.3.2020

laskutuksen muodossa että välillisiä kuluja, joiden tarkka arviointi on vaikeaa, mutta joiden varmuudella tiedetään olevan olemassa¹.

Säättämällä perusterveydenhuollon lääkäripalvelut maksuttomiksi helpotetaan ihmisten pääsyä hoitoon ja kuntoutumiseen. Julkisesti on tiedossa, että eniten asiakasmaksuja maksavat pienituloiset työssäkäyvät ja työttömät, eläkeläiset sekä vammaiset. PAM edustaa pienituloisia, joista monilla ei ole työterveyshuoltoa työnantajayrityksen pienuuden vuoksi. Nämä pamilaiset käyttävät paljon julkisia terveyspalveluita eivätkä monesti riittämättömien tulojen vuoksi edes hakeudu lääkäriin vastaanotolle. Näin säättämällä perusterveydenhuollon lääkäripalvelut maksuttomiksi parannettaisiin myös työssäkäyvien köyhien asemaa. Varhaisessa vaiheessa lääkärille pääseminen on myös ennaltaehkäisevä toimenpide, jolla ehkäistään pienituloisten työkyvyttömyyttä.

Asiakasmaksujen maksukatot tulee yhdistää yhdeksi maksukatoksi

Tällä hetkellä sosiaali- ja terveyspalveluissa on kolme eri maksukattoa: maksukatot palveluille (683 €, v. 2020), lääkkeille (577 €, v. 2020) ja matkoille (300 €, v. 2020). Maksukatot ovat yhteensä 1560 euroa vuodessa.

PAM esittää, että palvelu-, matka- ja lääkemaksukatot yhdistetään yhdeksi maksukatoksi. Yhteisen vuotuisen maksukaton tulee olla takuueläkkeen suuruinen ja näin sidottu takuueläkkeen tasoon. Tämä tarkoittaisi sitä, että tänä vuonna yhdistetty vuotuinen maksukatto olisi yhteensä 835 euroa. Käytännössä erilliset maksukatot säilyisivät ja myös niiden seuranta, sillä kunkin erillisen maksukaton täytyessä olisi tärkeää, että asiakas vapautuisi kyseisistä palvelu-, matka- tai lääkekohtaisista maksuista. Asiakas vapautuisi kokonaan sosiaali- ja terveyspalveluiden maksuista vasta sen jälkeen, kun maksukatto (eli 835 euroa) täyttyy.

PAM esittää, että asiakkaiden maksukertymän seurantavelvollisuus siirtyisi kunnille ja kuntayhtymille esityksessä esitetyn asiakkaan sijaan. Kunnan tai kuntayhtymän tulee ilmoittaa asiakkaalle maksukaton täyttymisestä sekä maksaa liikaa peritty maksu takaisin asiakkaalle. Tämä on erityisen tärkeää, koska monet asiakkaat eivät tiedä maksukatoista tai niiden käytännöistä. Jotta kunnille tai kuntayhtymille ei syntyisi hallintotaakkaa maksukaton seurantavelvollisuudesta, kunnat tai kuntayhtymät voivat hyödyntää seurannassa automatisaatiota.

Tällä hetkellä liikaa perityn summan takaisin vaatiminen on asiakkaan vastuulla. Tämä on osoittautunut vaikeaksi ja toimimattomaksi tavaksi. Asiakkaat joutuvat seuraamaan ja huolehtimaan eri maksukattojen täyttymisestä ja anomaan itse maksuvapautusta erikseen sekä perusterveydenhuollosta että erikoissairaanhoidosta. Tällä hetkellä sosiaali- ja terveyspalveluiden tietojärjestelmät eivät valitettavasti keskustele keskenään. PAM korostaa, että julkisen vallan tulee panostaa myös tietojärjestelmien kehittämiseen, jotta kuntien ja kuntayhtymien maksujen seurantavelvollisuus toteutuu.

Vastuu asiakasmaksujen kohtuullistamisesta tulee olla kunnilla – kuntien tulee varmistaa asiakkaiden maksukyky

Tällä hetkellä kunnat kohtuullistavat maksuperusteidensa mukaan määräytyneitä maksuja harkinnanvaraisesti, jos kunta katsoo ja arvioi, että asiakas ei pysty selviytymään asiakasmaksuista. Kuntien kohtuullistamisen laajuudesta ei ole kattavasti tietoa ja käytännössä maksuja on kohtuullistettu hyvin vähän niin kuin esityksessä tuodaankin

¹ Helsingin terveyslautakunnan päätös 4/6.3.2012. Saatavuus: <https://dev.hel.fi/paatokset/asia/hel-2012-001572/tervfk-2012-4/>

Yhteiskuntapoliittinen yksikkö/Klllokoqi-Bublaku Egezona

27.3.2020

esille. Terveydenhuollon tasasuuruiset maksut ovat jääneet huojentamisvelvollisuuden ulkopuolelle, mikä on näkynyt ihmisten tarpeessa turvautua toimeentulotukeen ja maksujen suurena määränä ulosotossa.

PAM kannattaa esitystä, jossa ehdotetaan, että asiakasmaksun huojentamisen ensisijaisuutta toimeentulotukeen nähden korostettaisiin ja kunnalle säädettäisiin velvollisuus huolehtia siitä, että asiakas saa nykyistä paremmin tietoa asiakasmaksujen huojentamisesta. Tällä helpotetaan pienituloisten taloudellista asemaa ja samalla parannetaan näiden ihmisten hakeutumista hoitoon. Samalla vähennetään asiakasmaksuista aiheutuvaa työtä toimeentulotuessa ja ulosotossa.

PAM esittää, että myös muut kuin maksukyvyyn mukaan määräytyvät maksut otetaan pykälään mukaan. Jos terveydenhuollon tasamaksut jätetään pykälän ulkopuolelle, pienituloisia ei auteta riittävästi eikä heidän taloustilannettaan huomioida riittävästi. Terveydenhuollon tasamaksujen huojentamispäätöksen jättäminen kuntien ja kuntayhtymien omaan harkintaan aiheuttaa sen, että kunnat tai kuntayhtymät soveltavat sääntöä eri tavoin eivätkä riittävästi ja aidosti huomioi palvelunkäyttäjän taloustilannetta. Jo tällä hetkellä monessa kunnassa harkintapäätöksiä asiakasmaksuista tekevät kunnan tai kuntayhtymän talous- ja hallintohenkilöt, eivätkä kuntalaisten hoidosta, terveydestä ja kuntoutuksesta vastaavat ammattihenkilöt. Ottamalla terveydenhuollon tasamaksut osaksi velvoittavaa asiakasmaksujen kohtuullistamispykälää pidettäisiin huolta, että sääntö toteutuu valtakunnallisesti tasapuolisesti ja yhdenmukaisesti.

Lisäksi PAM pitää tärkeänä, että sääntöjen ja ohjeistusten asiakasmaksujen kohtuullistamisesta ja perimättä jättämisestä tulee olla selkeät, sitovat ja valtakunnallisesti yhdenmukaiset. Kunnan tai kuntayhtymän tulee tiedottaa asiakkaille monilla kanavilla ja monin tavoin mahdollisuudesta maksujen kohtuullistamisesta tai perimättä jättämisestä.

Lisäksi PAM kannattaa, että asiakasmaksuja koskeviin laskuihin liitettäisiin kirjallinen oikaisuvaatimusohje asiakkaan oikeusturvan turvaamiseksi ja parantamiseksi. Tällä hetkellä monet asiakkaat eivät tiedä, että heillä on oikeus pyytää oikaisua terveydenhuollon maksuista.

Lopuksi

PAM pitää asiakasmaksulain uudistamista tervetulleena, koska laki on vanha eikä se vastaa kaikin osin ihmisten tarpeita. Perustuslain vaatimus turvata jokaiselle riittävät ja yhdenvertaiset sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut ei toteudu tällä hetkellä Suomessa. Sosiaali- ja terveystaloudellisia palveluita käyttävät tällä hetkellä eniten kaikkein haavoittuvimmassa elämäntilanteessa olevat kansalaiset, kuten työssäkäyvät köyhät, työttömät, iäkkäät ja vammaiset. Nämä ihmisryhmät jäävät usein ilman tarvitsemiaan palveluja.

Suomessa pienituloisten asemaa on heikennetty jatkuvasti eri toimilla. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen enimmäismääriä korotettiin vuosina 2015 ja 2016 yhteensä noin 40 prosentilla². Lisäksi työsuhteiden laatua on heikennetty jatkuvasti. Tämä on näkynyt ihmisten toimeentulon heikkenemisenä. Monet ovat tehneet töitä enemmän, jopa useamman työnantajan palveluksessa, mutta rahaa on jäänyt vähemmän käteen. Tämä kaikki on vaikuttanut heikentävästi pienituloisten ja paljon palveluita ja lääkkeitä käyttävien taloudelliseen tilanteeseen. PAMin teettämässä kyselyssä käy ilmi, että jäsenet joutuvat punnitsemaan pienen tulojen vuoksi ostavatko he lääkkeitä vai ruokaa. Jäsenet jättävät hakeutumatta terveystaloudellisiin tai ostamatta

² Maria Vaalavuo 2018. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen kohdentuminen. Saatavuus:

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160727/30-2018-Asiakasmaksut.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Yhteiskuntapoliittinen yksikkö/Kllokoqi-Bublaku Egezona 27.3.2020

lääkkeitä niiden korkean hinnan vuoksi. Kuten itse esityksessä tuodaan esille, yhä useammin asiakasmaksut johtavat ylivelkaantumiseen ja yhä enemmän haetaan toimeentulotukea sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakasmaksujen kattamiseksi.

Asiakasmaksulainsäädännön uudistamisella tulee varmistaa ihmisille tarpeenmukainen hoito sekä palveluiden toimivuus ja yhdenvertainen saatavuus. Näin kavennetaan terveyseroja ja edistetään yhdenvertaisuutta eri väestöryhmien välillä.

Helsingissä 27.3.2020

PALVELUALOJEN AMMATTILIITTO PAM ry
Annika Rönni-Sällinen
puheenjohtaja

Lisätietoja
Egëzona Kllokoqi-Bublaku
sosiaalipoliittinen asiantuntija
egezona.kllokoqi@pam.fi, 0404133759